

Píseň: S289 - Bohu chvála buď i čest + **modlitba;** **Čtení:** Zj 13, 1-10 + Dt 30, 15-20

Milí přátelé,

dnes, dle domluvy z minulého setkání, přerušíme prohlubování znalosti evangelia podle Marka, a budeme se věnovat otázce osudu, svobodné vůle a „nalajnovaného života“.

Definice pojmů

Začněme vymezením pojmů: Osud budu užívat ve smyslu nevyhnutelné budoucí události, která je ustanovena z vyšší než lidské vůle (jinak by byla vyhnutelná). Takovýto osud pak Bible zná pouze v podobě smrti lidského těla. Jinak žádný takový osud Bible neuznává. A já jsem se s ním nikdy nesetkal.¹

Sousloví „svobodná vůle“ budeme užívat také v biblickém významu. Tedy ve svobodě volit mezi dobrem a zlem. Člověk nemá svobodnou vůli ve smyslu, že si může vybrat, cokoli chce. Chtěl bych létat jako pták - ale mám smůlu, moje chtění na tom nic nezmění. Člověk zdaleka nemůže vše. Avšak *vždy* může volit dobro a ne zlo. Přinejhorším pak může vždy volit menší zlo místo většího.

Zvolené texty

Na úvod jsem přečetl dva na první pohled protichůdné biblické texty. Úmyslně. V napětí mezi dvěma tezemi se snadněji hledá pravda. Nepůjdeme úplně s Hegelem a jeho filosofií, který postaví proti sobě tezi a antitezi (tvrzení a protitvrzení) a pak hledá jejich syntézu (spojení). Půjdeme s Božím zjevením v Bibli.

Samozřejmě je možno nalézt řadu dalších oddílů hovořících k našemu tématu. Například úvod ke knize Job (zdá se přítomen nevyhnutelný osud) či oddíl o povolání Abrahama (plně svobodná vůle). O všech ale platí to samé, co si řekneme o uvedených oddílech z knihy Deuteronomium a Zjevení Janovo.

---

¹ Je zajímavé, že toto slovo v Bibli prakticky nenajdeme. A když, tak jako útok na tento koncept (Iz 65, 11 - posměch vůči „bůžku osudu“).

Pokud chceme porozumět správně (tj. dle úmyslu autora) kterémukoli textu, musíme nejprve pochopit jeho žánr²: Kniha Job je dramatická hra (má dokonce uvedena jednotlivá dějství!), nikoli kniha popisující historickou událost (srv. příběh stvoření světa).

Kniha Zjevení Janovo (ř. ἀποκαλυψις Ἰωαννῆν = apokalypsis Ióanen) je kniha apokalyptická. Řecké slovo ἀποκαλυψις znamená „odhalení, zjevení (ve smyslu odhalení)“. Proto jsou různě takto pojmenované katastrofické filmy pojmenovány vlastně absurdně... Opět nejde o knihu historickou či jasnovidickou - Bible jakékoli jasnovidectví odmítá. Apokalyptická literatura (a čeká nás to také v evangeliu podle Marka) je žánr, který vyjevuje pravdu o dějinách a jejich smysl s důrazem na Boží jednání. Tak i druhá polovina kniha Zj³: Navzdory všemu zlu a utrpení, jež symbolizuje šelma (číslo 666 na čele „šelmy“ je šifrou pro *καίσαρ νερον* = císař Nero), drak a spol. zvítězí Beránek (šifra pro Krista) a přijde čas nového Jeruzaléma (šifra pro Boží království).

Tato literatura běžně vzniká v období krutých genocid a pronásledování. Za cíl má realisticky povzbudit - proto ukazuje utrpení a zlo v plné síle, nic z nich nezakrývá. Ale zároveň k nim dodává, že sebevětší utrpení nemá a nebude mít poslední slovo.

Kniha zjevná nám tedy samozřejmě nepředkládá „jízdni řád konce světa“. Ať už naši planety nebo celého vesmíru. Avšak předkládá „jak svět skončí“ - vítězstvím Božím. A je jedno, jestli je tímto koncem světa myšlena má individuální smrt nebo likvidace křesťanů v prvních dvou staletích (která neuspěla, stejně jako nikdy neuspěla snaha o genocidu židů!).

Oddíl z knihy Dt pak na první pohled předkládá, že člověk má svobodnou vůli. A je plně na něm, jestli si vybere požehnání a život, nebo zlořečení a smrt. Stejně např. Příběh Gn 3 - První hřích. A mnohé další

Svobodná vůle

² Kolik škody a hněvu vzniká z nepochopení, že vyslovené byl vtip!

³ První polovinou jsou dopisy do různých sborů.

Člověk tedy má, vždy měl a vždy bude mít svobodnou vůli. To je základ biblické zvěsti. Pokud by člověk nemohl volit, je biblická zvěst nesmyslná a absurdní. Bez svobodné vůle si nelze vybrat důvěru Hospodinu, ani ji odmítnout. Nelze si vybrat mezi Dágonem, Hospodinem, Aštartou, Afrodité, kariérou ani vlastní osobností jakožto mým Bohem.

Avšak lidská svobodná vůle je omezena. Je vždy pouze reaktivní - tedy volí pouze v reakci na něco. Pouze když jsme informováni o faktech a možnostech, můžeme vybírat. Pouze v odpovědi na Boží volání se můžeme rozhodnout Hospodinu věřit. Nemůžeme si svobodně vybrat to, o čem nic nevíme (ba dokonce ani nevíme, že to je).

V biblickém pohledu, jen pro zajímavost, je lidská bytost jediná, která disponuje svobodou vybírat si mezi zlem a dobrem. Zvířata tak činit nemohou - automaticky naplňují Boží vůli či „Boží naprogramování“. To dobře koresponduje s naší běžnou zkušeností: Kde zůstane na světa zlo, když odmyslíme člověka? Kde je zlo v pralese mezi zvířecím predátorem a jeho vyhlédnutou kořistí?

Předurčení

Z toho také vyplývá, že existuje vůle svobodnější a mocnější než lidská - vůle Stvořitele světa. Vůle Toho, který nám dal svobodu. Vzpomeňme na první slovo Desatera: „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, já jsem tě vyvedl ze země egyptské z domu otroctví“ (Ex 20, 2).

Základním Hospodinovým činem vůči nám *není* dar života, nýbrž právě dar *svobody*. Tak pro židy exodus z Egypta, pro křesťany Kristova smrt na kříži a jeho vzkříšení.

To ovšem znamená, že plně podléháme této vyšší vůli. Jsme na ní plně závislí jak ve své svobodě, tak ve své existenci. Pokud se Hospodin rozhodne utopit všechny suchozemské tvory v potopě, nikdo tomu nezabrání (Gn 6, 9 - 9, 29). Když se Hospodin rozhodne narodit se jako chlapec chudého tesaře v jeslích, nikdo na tom nic nezmění (např. Lk 2, 1-20). Když se Hospodin rozhodne

zemřít pro hřích všech lidí, abychom mohli být svobodni i od vin vlastních i druhých lidí, od smrti i strachu ze smrti, nikdo na tom nic nezmění (např. 1Kor 15, 3). Když se Hospodin rozhodne smířit nás s sebou, ačkoli my jsme dlužníci a viníci, opět na tom nemůže nikdo nic změnit (např. Mk 15, 37-39).

Předurčil tedy Hospodin lidský život? Ano i ne. Všechny nás nevyhnutelně čeká osud časně smrti (= osud, předurčení). Ale i nad tou vítězí Beránek (srv. Zjevení Janovo!; → možnost v Bohem darované svobodě zvítězit i nad tímto osudem). Jsme všichni předurčení pro Boží království? Nevím, to rozhoduje jen Hospodin. Ale šanci a naději na život věčný rozhodně má každý.

Ale co pak s tím, že „mnoho je povolanych, ale málo vyvolených“ (Mt 22, 14 v kralickém překladu)? Inu nejprve nevytrhávejme části vět a veršů - pak nehledáme pravdu Písma, ale hledáme úryvky dle svého plánu. Vnucujeme jim svůj pohled na předurčení a osud.

V druhém kroku: Hospodin daroval každému člověku možnost důvěřovat. Každý je „pvolaný“. Ale kdo bude nakonec vybrán - to nezáleží na nikom z nás⁴. I kdybych žil dokonalý život, Hospodin se smí a může rozhodnout mě do svého království nepustit. Vždyť je to stejné, jako by se někdo vnucoval do našeho domu - žádné právo na to nemá. Zde se objevuje obtížnost biblické zvěsti - plně přístupná a posilující je pro ty, kdo se skloní před Hospodinovou svrchovaností. Pro ty, kdo svou logiku a poznání podřadí svobodě a svrchovanosti Stvořitele světa.

Avšak biblická zvěst opakovaně zdurazňuje, že Boží vůle není svévolná - tak jedná pouze člověk. Hospodin naplňuje svou část smlouvy mezi námi a jím. Smilovává se, dopřává svobodu, život. Vysvobozuje a zachraňuje. A to dokonce i ty, kteří odmítají, že vůbec nějaký Stvořitel světa je.

Lidský život tedy není nijak předurčen. Je plně na člověku, jak bude nakládat s Božími dary (ř. charismaty). Jak odpovídá na Boží (po-/za-)volání. A stejně tak je plně na Bohu, jak zareaguje na lidskou reakci na Hospodinovu nabídku. Nemáme na Stvořitele

---

⁴ Spaseni jsme Boží milostí, ne našimi zásluhami!

světa žádnou páku. Ale vždy smíme oprávněně doufat v jeho milosrdenství.

Předurčení a vyvolení v křesťanské teologii

Přesto se zejména v teologii Jana Kalvína objevuje myšlenka predestinace. Dosl. „předurčení/předcíle“, tedy že „všechny události jsou z vůle Boží“. Kalvín navazuje na dřívější vyjádření tzv. Belgické konfese: „Hospodin zachraňuje ze zatracení všechny, které vyvolil ve svém věčném a neměnném rozhodnutí bez ohledu na jejich činy“ (čl. 16). Kalvín rozpracoval tuto myšlenku tak, že Hospodin ještě před stvořením světa rozhodl, kdo bude přijat do věčného života a kdo ne.

To je vlastně plně ve shodě s Biblií: Hospodin dal tuto šanci každému. Nakonec i SZ zejména v prorockých knihách zdůrazňuje příchod i pohanů ke svaté hoře (např. Iz 60, 1nn). NZ rovnou řekně, že máme jít a kázat a učit Kristovo evangelium (Mt 28, 18-20).

I v kalvinismu má tento postoj význam pastoračního ujištění o spásy z pouhé Boží milosti (*sola gratia!*). Avšak velmi rychle se chopili takových tezí svévolní lidé chtějící se zbavit vlastní zodpovědnost a tak svobody před Bohem (srv. Gn 3 a Pavlovy epištoly!). Ba dokonce že na materiálním a jiném úspěchu lze tuto predestinaci rozpoznat!

Bohužel i Kalvín dodal, že vyvolení nemohou své vyvolení ztratit - což je ještě stále na hranici únosnosti, neboť je tak učiněno z Božího svrchovaného rozhodnutí. Avšak rozvedl své učení dokonce natolik, že tito „vyvolení“ poznají, že jsou vyvolení, dle svého jednání. Inu, ani reformátoři nebyli zdaleka bez chyb. Jak by také mohli?

Tak došlo k tradičnímu převrácení Boží pravdy lidskou svévolí: Spasení skrze pouhou Boží milost je dobrá zpráva pro každého. Ne zbraň pro povýšenost a utlačování druhých. Není jak rozlišit, nad kým se Hospodin smilovává - je to později bohatý Abraham, nebo uprchlý Jákob, který nemá nic a okradl bratra? Vždyť se Jákobovi Hospodin ukázal v Bét-elu!

K takovému převrácení dochází snadno, neb člověk má dojem prvenství své vůle. Křesťanství i Bible však zastávají pohled jiný: Naše vůle je následkem vůle Boží.

Ano, je pravda že Hospodin si ze všech národů na světě vybral a vyvolil národ Israelců - egyptských otroků. I křesťané jsou jen jejich dědici myšlenkovými ale často i biologickými. Ale copak tím odmítl ostatní? Nebo z tohoto vyvoleného středu rozšiřuje svou zvěst ke všem již tisíce let?

Boží vševědoucnost

Tak zbývá otázka Boží vševědoucnosti. Pokud totiž Hospodin zná přesně budoucnost každého hadronu (např. elektron) i leptonu (např. foton), a tedy i člověka, jak bych já mohl mít svobodnou vůli? Odpověď je prostá: Znalost čehokoli neznamená určení budoucnosti či snad rozhodnutí. Že Hospodin ví, jestli obstojím ve víře, jestli se budu kát a nebo zpyšním nevynucuje tuto událost proti mé vůli. Hospodinova vědomost nepřináší nevyhnutelnost (determinaci) jakéhokoli rozhodnutí. Naopak!

To je dobře vidět na biblickém významu slova „věčnost“. Věčnost není časový⁵ interval protažený do nekonečna. Věčnost je neplatnost pravidel času a prostoru. Hospodin zná vše, protože je všude. Je zároveň před minutou, je zároveň nyní a zároveň je v čase za deset tisíc let na všech místech vesmíru. Neboli: Hospodin ví vše, protože u všeho již byl (a zároveň je a bude - lidský jazyk celou situaci značně zamotává...). Ačkoli pro nás je to v podstatě nepředstavitelný obraz, neb nemáme zkušenost s jiným způsobem bytím než na jednom místě v jeden čas.

Závěr

Hospodin tedy ví, co uděláme. Ale ne proto, že by nám to určil. Ale proto, že už u toho s námi byl. Pro Hospodina neplatí směšné zákony času a prostorem tohoto vesmíru. Vždyť on je stvořil!

---

⁵ A to si uvědomme, že čas je uměle vytvořená kategorie, kterou nelze dokázat!

Základním Hospodinovým činem je vysvobození z otroctví - tedy časoprostoru nesvobodné vůle a snížené či takřka nulové možnosti volit⁶. Avšak žádný člověk, ba dokonce nic na tomto světě nemůže člověka úplně zbavit svobodné vůle. Jen nemáme zdaleka vždycky moc své svobodné rozhodnutí naplnit (např. v bezvědomí, spánku či při nedostatku materiálních zdrojů).

Bible odmítá pohled magický a útočný. Nikdo nemá dopředu nalajnovaný život. Každý člověk v každém okamžiku svého života (a pravděpodobně i po smrti!) spoluutváří svůj „život“. Vydává ze sebe nějaké ovoce. A Hospodin nemá nejmenší zájem na tom, aby nás k něčemu nutil - co by z toho měl? Vše, co máme a jsme, je jeho.

Proto Bible klade takový důraz na lidské rozhodnutí (např. povolání apoštolů - Mk 1, 16-20 - či Abrahama - Gn 12), na ovoce a nalezení úzké brány (Mt 7, 14-20), na čem postavíme dům svého života (Mt 7, 24-29), zda následujeme volání Moudrosti nebo někoho jiného (Př 8+9) atd.

Bohužel řada lidí se schovává před pravdou výroky: Všechno je tak, jak má být. Takhle to chce Bůh. A podobně. Takové výroky odmítejme. V lepším případě jde o výroky vyplývající ze snahy potěšit a povzbudit, ale nevědoucí jak. Tak si lidé vymýšlejí, že znají Boží vůli v konkrétní situaci. V horším případě zcela lžou. Copak Hospodin chce lhaní, manipulace, války, křivdy, krádeže, rozvody? Copak Bible svědčí o tom, že lidský svět je takový, jaký má být? Nebo o opaku?

Pro mnoho lidí dodnes je a navěky bude příliš těžká pravda, že Hospodin pouze volá. A je nám vždycky svrchovaným vládcem. A že jsme to jen a jen my lidé, kdo působí zlo ve světě. A že každý má na tom příšerném stavu lidského světa svůj podíl - i kdyby jen malinkatý. Tak se takovíto lidé utíkají opět ke své vůli, světoobrazu k vyrvaným větičkám z Bible.

Hospodin neřídí každý náš krok - nejsme loutky na jeho provázcích. Naopak, často jsme „utržení ze řetězu“. Ale na každém kroku je s námi. Volá nás. Nabízí nám svou moudrost pro cestu

---

⁶ Ale i nejposlednější otrok může volit mezi dobrem a zlem.

životem, svou moc - cestu lásky, pokoje, porozumění. Nabízí odpuštění a nový začátek.

Krásným testem, zda člověk usiluje následovat Boží pravdu nebo svou, je následující: Musel Ježíš zemřít, aby bylo lidstvo spaseno? Samozřejmě, že ne. Pokud by lidé v každé situaci odmítali hřích, není důvod pro oběť Ježíše Krista - byla by nesmyslná. Pokud by se Ježíš, plný člověk, v Getsemanské zahradě rozhodl utéct, copak by se Hospodin nemohl vtělit znovu? Pokud by Abraham odmítl Boží povolání, díky nemuž se stal požehnáním pro všechny národy, měl by Hospodin utrum? Kdepak...

Boží vůle předchází lidskou. Ale přitom nás nikdy neutlačuje, neuzurpuje, nemanipuluje. Ale i to je koncept většiny lidí cizí - právě proto, že lidé mají většinou dojem, že musí utlačovat, manipulovat a říkat, co mají druzí lidé dělat. A co chtějí slyšet.

To je nebiblický blud lidské svévole. Hospodin nikoho k víře v Boha nenutil, nenutí a nutit nebude.

Člověku nevládne jakási náhoda ani determinismus (= všechny události jsou určeny jejich předchozím stavem skrze přírodní a další zákonitosti).

Bible tak sděluje pro člověka jen obtížně přijatelné napětí mezi Boží svrchovaností a lidskou svobodou a zodpovědností.

Rozhovor; Píseň: EZ622 - Zůstaň s námi, Pane + Modlitba Páně

Příště: Mk 13, 1-13

Literatura k dalšímu studiu: Písmo svaté Starého a Nového zákona (ať už překlad ekumenický či kralický)

Jan Kalvín: Instituce křesťanského náboženství

Guido de Brés a kolektiv: Vyznání víry (jinak známo jako Belgická konfese); 1561

Schopenhauer, S.: O svobodě vůle

Augustin: O svobodné vůli

---

⁷ Přičemž Hospodin věděl, jak se Ježíš-člověk rozhodne, neb už u tohoto rozhodnutí byl - to je majestát Boží věčnosti.